

РОЗДІЛ 6. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

АНАЛІЗ СТАНУ РОЗРОБЛЕННЯ ТА ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО СПІВРОБІТНИКА СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

ANALYSIS OF THE STATE OF DEVELOPMENT AND THE FORMULATION OF THE PROBLEM REGARDING THE TRAINING OF FUTURE EMPLOYEES IN UKRAINE'S SECURITY AND DEFENSE SECTOR FOR PROFESSIONAL ACTIVITIES UNDER EXTREME CONDITIONS

Стаття присвячена дослідженню питання з аналітичного огляду та ступеню розробленості та актуальності необхідності оновлення теоретичних та методичних засад майбутнього співробітника сектору безпеки та охорони правопорядку України до професійної діяльності в екстремальних умовах. Аналіз низки науково-методичних джерел та Інтернет-ресурсів показав, що підготовка майбутніх співробітників сектору безпеки та охорони правопорядку є пріоритетним аспектом забезпечення національної безпеки та ефективності реагування на надзвичайні ситуації. Мета – визначення напрямів вдосконалення підготовки майбутнього співробітника сектору безпеки та оборони в екстремальних умовах з урахуванням сучасних вимог та реалій сьогодення. У роботі здійснено та представлено положення щодо загального розгляду стану та надано пропозиції щодо усунення наявних недоліків у системі підготовки майбутніх співробітників сектору безпеки та оборони в екстремальних умовах. Підготовка майбутніх співробітників сектору безпеки та охорони є критично важливим аспектом забезпечення національної безпеки та ефективності реагування на надзвичайні ситуації. В умовах військових конфліктів, техногенних катастроф, природних катастроф та інших екстремальних умов, роль співробітників сектору безпеки стає особливо важливою. Різноманітні фактори вказують наявність невирішених питань або тих, що потребують доповнення та вдосконалення у контексті підготовки фахівців. Все це потребує комплексного розгляду стану та вирішення недоліків (їх корекція) виділеної проблематики. Зазначено, що новітні розробки з цього напрямку мають змогу значно розширити та поглибити концептуальні положення на шляху вдосконалення навчально-педагогічного потенціалу освітніх установ із специфічними умовами навчання.

Ключові слова: сектор безпеки та оборони, екстремальні умови, професійна діяльність, підготовка майбутніх співробітників.

The article is dedicated to exploring the analytical review and the degree of development and relevance of updating the theoretical and methodological foundations for future employees of Ukraine's security and law enforcement sector in professional activities under extreme conditions. An analysis of various scientific and methodological sources, as well as online resources, has shown that training future employees in the security and law enforcement sector is a priority aspect of ensuring national security and effective response to emergencies. The goal is to identify directions for improving the training of future security and defense sector employees in extreme conditions, taking into account modern requirements and current realities. The paper presents findings on the overall state of the system and offers suggestions for addressing existing shortcomings in the training of future employees in the security and defense sector under extreme conditions. Training future security and law enforcement personnel is a critically important aspect of ensuring national security and the effectiveness of emergency response. In the context of military conflicts, technological disasters, natural catastrophes, and other extreme conditions, the role of security sector employees becomes particularly vital. Various factors indicate unresolved issues that require enhancement and improvement in the context of specialist training. All of this necessitates a comprehensive examination of the current state and addressing shortcomings (their correction) related to the highlighted issues. It is noted that the latest developments in this field can significantly expand and deepen the conceptual frameworks aimed at improving the educational and pedagogical potential of educational institutions with specific training conditions. **Key words:** security and defense sector, extreme conditions, professional activity, training of future employees.

УДК 378: 351.741

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/75.46>

Богуславський В.В.,

канд. юр. наук,
завідувач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного університету
внутрішніх справ

Бачинська Н.В.,

канд. наук з фіз. вих.,
професор кафедри спеціальної
фізичної підготовки
Дніпровського державного університету
внутрішніх справ

Порохнявий А.В.,

ст. викладач кафедри спеціальної
фізичної підготовки
Дніпровського державного університету
внутрішніх справ

Постановка проблеми у загальному вигляді.

На сучасному етапі, у суспільному та політичному житті нашої державі, в умовах реальних та потенційних загроз, питання національної безпеки та оборони України є беззаперечним. На Сектор безпеки і оборони Конституцією України покладено важливі функції із забезпечення охорони держави. Виконання фахівцями вищезазначеного сектору

завдань у різних напрямках діяльності (юридично-правової, режимно-оперативної тощо) є важливою складовою їх професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз низки науково-методичних джерел та Інтернет-ресурсів показав, що підготовка майбутніх співробітників сектору безпеки та охорони правопорядку є пріоритетним аспектом забезпечення

національної безпеки та ефективності реагування на надзвичайні ситуації.

Також цей аналіз показав, що питання, яке пов'язане з підготовкою майбутніх співробітників сектору безпеки та оборони України в екстремальних умовах, має низку невирішених проблем, які потребують їх комплексного вирішення.

Бейкун А.Л., Ромашко О.М. (2020) займались розглядом правового регулювання сектору безпеки і оборони [2, с. 30]. Питанням системи військової освіти України як умови формування особистості військового керівника займались автори Панфілов О. Ю., Петрова Л. О. (2016) [10, с. 47].

Веселов М.Ю., Пилипів Р.М. (2022) вивчали такий напрямок, як громадський контроль (нагляд) за сектором безпеки і оборони в умовах воєнного стану [4, с. 347]. Методичну систему формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін розглянуто в докторській дисертації Білявця С. Я., 2019 [3, с. 306].

Гончаренко Г.А. (2020) розглянуто питання управління сектором безпеки [6, с. 40]. Проблемам організаторської компетентності професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників займались Дем'янюк Ю. А., Ставицький О. М., 2016 [5, с. 99]. Педагогічні засади формування управлінської культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки викладено авторами Діденко О. В., Галімов А. В., Довгань В. І., 2017 [7, с. 179].

Покайчук В. (2020) вивчав питання сутності і співвідношення понять «сили безпеки» та «сили охорони правопорядку» [11, с. 47]. У дисертаційному дослідженні Таймасовим Ю.С. (2021) ґрунтовно розглянуто теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту до самозбереження у професійній діяльності [14, с. 4].

Формуванням готовності фахівців прикордонної служби до застосування заходів фізичного впливу в оперативно-службовій діяльності займались Мірошніченко В. І., Татарін О. В., 2019 [12, с. 129]. Викладено важливі питання щодо підготовки майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України до професійної взаємодії у науковій праці Тушко К. Ю., 2020 [15, с. 120].

Каляєв А. О. (2020) у науковій публікації вивчав питання сил безпеки і оборони у системі воєнної безпеки держави [9]. Фахівці Залож В. В., Мальцев А. Ю., Глуздань О. П. (2020) розглядали питання науково-методичного апарату обґрунтування процесу формування рівнів управління Державної прикордонної служби України [8, с. 59]. Ромашко О., Власов О. досліджували напрямок взаємопов'язаності функціонування сектору безпеки й оборони України із забезпеченням прав і свобод людини і громадянина (2021). [13, с. 78].

Із закордонних публікацій з вищеназваного напрямку виділяються науковці Buzan B., Hansen L. (2009) [16, с. 108], Cordesman A. H., Hess A., Yarosh N. S. (2013) [17, с. 15], Droz-Vincent, Ph. (2014) [18], Washington D. C. (2015) [20].

Таким чином, аналіз джерел українських та зарубіжних науковців свідчать, що питання покращення професійної підготовки в контексті формування професійної готовності майбутніх співробітників сектору безпеки та охорони в екстремальних умовах актуальне.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Проблема підготовки майбутніх співробітників сектору безпеки та оборони в екстремальних умовах є складною і багатогранною. Розглядаючи окреслене питання цієї роботи як з урахуванням військових конфліктів, а також у контексті техногенних, природних катастроф та інших екстремальних умов, роль співробітників сектору безпеки стає особливо значущою [1, с. 94; 19].

Аналіз низки спеціальної наукової та методичної літератури, наявність застарілих традиційних (без врахування проблем сьогодення, наприклад, моменту повномасштабного вторгнення в Україну, еволюційних екстремальних ситуацій), а також окремих суперечливих новітніх підходів виникає необхідність оновлення теоретичних та методичних засад майбутнього співробітника сектору безпеки та оборони до професійної діяльності в екстремальних умовах. Все це потребує подальшого дослідження, що стало метою нашої роботи.

Мета статті – визначення напрямів вдосконалення підготовки майбутнього співробітника сектору безпеки та охорони правопорядку в екстремальних умовах з урахуванням сучасних вимог та реалій сьогодення.

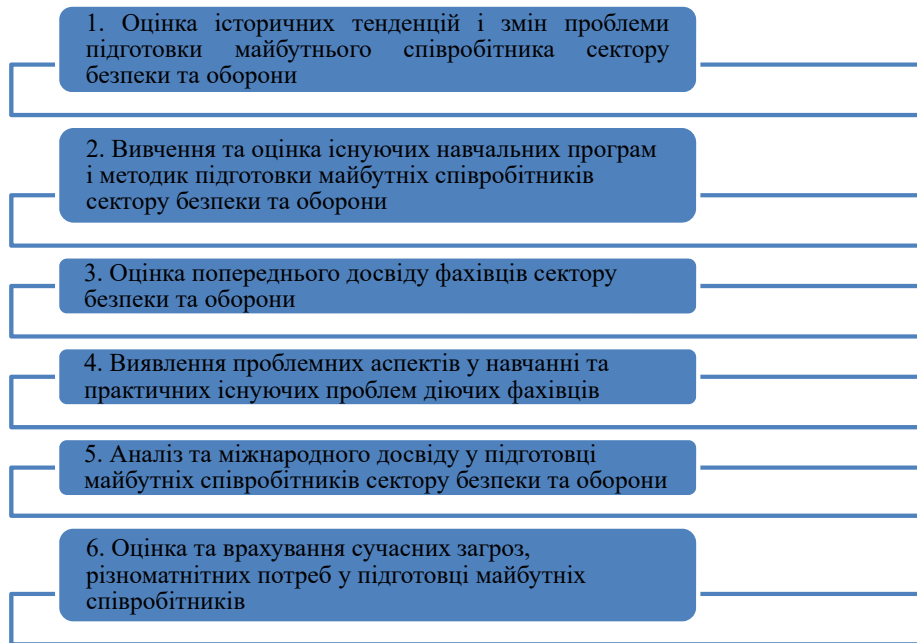
Методи дослідження: теоретичний (аналіз спеціальної науково-методичної літератури) з метою виділення теоретико-методологічних основ дослідження, синтез, узагальнення, систематизація наукових даних з метою з'ясування стану та розробленості досліджуваної проблеми.

Виклад основного матеріалу.

Підготовка майбутніх співробітників сектору безпеки та оборони є критично важливим аспектом забезпечення національної безпеки та ефективності реагування на надзвичайні ситуації. В умовах військових конфліктів, техногенних, природних катастроф та інших екстремальних умов, роль співробітників сектору безпеки стає особливо важливою.

Однак, різноманітні фактори вказують наявність невирішених питань або тих, що потребують доповнення та вдосконалення у контексті підготовки фахівців.

На рис. 1 представлено загальні положення ретроспективного аналізу підготовки майбутніх

Рис. 1. Ретроспективний аналіз підготовки майбутнього співробітника сектору безпеки та охорони правопорядку України до професійної діяльності в екстремальних умовах (загальні положення)

фахівців сектору безпеки та оборони в екстремальних умовах.

Здійснення ретроспективного аналізу допомагає зрозуміти, як ефективно підготувати майбутніх фахівців до роботи в умовах стресу і небезпеки, з урахуванням всіх попередніх досягнень

і помилок, що дозволяє створити більш ефективні програми підготовки. Все це потребує комплексного розгляду стану та вирішення недоліків (їх корекція) виділеної проблематики. У рамках даною науковою роботи розглянемо деякі з них (табл. 1).

Таблиця 1

Загальний розгляд стану та пропозиції наявних недоліків у системі підготовки майбутніх співробітників сектору безпеки та оборони в екстремальних умовах

Питання, що потребують перегляду та доповнення	Сутність проблематики та завдання для її вирішення
1	2
Зростаюча складність екстремальних умов	– військовий стан: готовність співробітників в умовах воєнних конфліктів, активних бойових дій, загрози тероризму тощо до непередбачуваних ситуацій, що потребують якнайбільш швидкого та точного реагування; – техногенні катастрофи: техногенні аварії (пожежі, вибухи, розлив небезпечних речовин тощо) на промислових або інших об'єктах потребують швидкого та ефективного реагування для мінімізації наслідків.
Недостатність адаптованих програм підготовки	– невідповідність навчальних програм реальним загрозам, а саме неповноцінне врахування специфічних умов і загроз, з якими у реальній діяльності можуть зустрітись співробітники в екстремальних ситуаціях (у зв'язку з недостатньою підготовленістю до реальних умов та викликів); – відсутність інтегрованого підходу: значна кількість існуючих програм не інтегрують фізичну, технічну, психологічну підготовку, що є необхідним для комплексної підготовки в умовах реального високого стресового навантаження.
Проблеми психологічного характеру	Якісна психологічна підготовка, стресостійкість: готовність співробітників до різних рівнів стресу, психологічного навантаження, травматичних ситуацій (у разі недостатньої психічної готовності може знижуватись ефективність роботи співробітників)
Проблеми фізичної підготовки	Вдосконалення та розширення якісної фізичної підготовки у рамках існуючих програм (навантаження високої інтенсивності, необхідність швидкого переміщення та фахової роботи в тяжких умовах потребують високого рівня фізичної підготовки)
Командна робота, ефективна координація	Важливість ефективної координації з іншими службами і командами (усунення існуючих проблем та недоліків у наявних навчальних програмах з цього напрямку)

1	2
Постійне вдосконалення, адаптація	– Еволюційні загрози: ризики, загрози мають мінливий характер, що потребує гнучкої адаптації існуючих програм підготовки майбутніх співробітників для забезпечення ефективної спеціалізованою підготовки. – Перегляд існуючих програм, врахування сучасних тенденцій у програмах підготовки освітніх технологій (технологічні інновації) за рахунок регулярного оновлення знань, вмінь та навичок майбутніх співробітників. – Врахування сучасних тенденцій у програмах підготовки

Вищевикладені аспекти потребують якісного комплексного підходу до вдосконалення існуючих та введення новітніх розробок та їх впровадження у навчальні програми. Вказані умови забезпечать ефективну підготовку до реальних викликів, з урахуванням фізичних, технічних, психологічних аспектів. Сучасні екстремальні умови, потенційні та існуючі загрози потребують постійного вдосконалення та адаптації існуючих методик підготовки з врахуванням інтеграції новітніх технологій.

Висновки. Аналіз спеціальної науково-методичної літератури, Інтернет-ресурсів, кваліфікаційних та дисертаційних робіт дає змогу стверджувати, що вже зроблено низку важливих висновків щодо важливості існуючих проблем з підготовки співробітників сектору безпеки та оборони України.

Але ретроспективні аналітичні дослідження з обраного напрямку дозволили констатувати, що на теперішній час існує потреба у вдосконаленні та оновленні теоретичних та методичних засад майбутнього співробітника сектору безпеки та охорони правопорядку України до професійної діяльності в екстремальних умовах з урахуванням реалій сьогодення.

Недостатнє наукове обґрунтування, низка невіршених раніше частин обраної проблеми, значущість на професійному та державному рівнях ефективної підготовки майбутнього співробітника сектору безпеки та охорони правопорядку в екстремальних умовах потребує доповнення та розширення.

На наш погляд, новітні розробки з цього напрямку мають зможуть значно розширити та поглибити концептуальні положення на шляху вдосконалення навчально-педагогічного потенціалу освітніх установ із специфічними умовами навчання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Богуславський В.В., Булах С.М., Бачинська Н.В. Актуальні дослідження спеціальної фізичної та психологічної підготовки сил охорони правопорядку в екстремальних умовах. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Вип. 3К (176), 2024. С. 94–98. DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.3K\(176\).21](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.3K(176).21).

2. Бейкун А.Л., Ромашко О.М. Правове регулювання сектору безпеки і оборони: сутність та зміст. *Юридична наука* № 3 (105). 2020. С. 30. DOI: 10.32844/2222-5374-2020-105-3.16.

3. Білявець С. Я. Методична система формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін: *дис. ... д-ра пед. наук*: 13.00.04. Хмельницький: НАДПСУ, 2019. 565 с.

4. Веселов М.Ю., Пилипів Р.М. Громадський контроль (нагляд) за сектором безпеки і оборони в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5, 2022. С. 347–350. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-5/80>.

5. Дем'янюк Ю. А., Ставицький О. М. Організаторська компетентність як результат професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. *Вища школа*. 2016. № 1. С. 99–112.

6. Гончаренко Г.А. Управління сектором безпеки: поняття й сутність. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. Том 31 (70). Ч. № 2. 2020. С. 40.

7. Діденко О.В., Галімов А.В., Довгань В.І. Педагогічні засади формування управлінської культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Хмельницький: НАДПСУ, 2017. № 4 (11). С. 179–191.

8. Залож В.В., Мальцев А.Ю., Глуздань О.П. Науково-методичний апарат обґрунтування процесу формування рівнів управління Державної прикордонної служби України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: військові та технічні науки*. Хмельницький: НАДПСУ, 2020. Том 82. Випуск 1. С. 59–86.

9. Каляєв А.О. Сили безпеки і оборони у системі воєнної безпеки держави. *Науковий вісник «Демократичне врядування»*. Вип. 2(26). 2020. С. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.26.2020.228508>.

10. Панфілов О. Ю., Петрова Л. О. Система військової освіти України як рамкова умова формування особистості військового керівника. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. 2016, 3(48). 201–204.

11. Покайчук В. Сутність і співвідношення понять «сили безпеки» та «сили охорони правопорядку». *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 4. С. 47–53.

12. Мірошніченко В. І., Татарін О. В. Формування готовності фахівців прикордонної служби до застосування заходів фізичного впливу в оперативно-службовій діяльності. *Освітній простір України*. 2019. С. 129–136.

13. Ромашко О., Власов О. Взаємопов'язаність функціонування сектору безпеки й оборони України із забезпеченням прав і свобод людини і громадянина. *Юридичний вісник*, 2021. № 5. С. 78–83. DOI <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i5.2249>.

14. Таймасов Ю.С. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту до самозбереження у професійній діяльності: *автореф. дис ... д.пед.н.* Харків, 2021. 40 с.

15. Тушко К. Ю. Підготовка майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України до професійної взаємодії: теорія та практика: *монографія*. Дніпро: Середняк Т. К., 2020. 420 с.

16. Buzan B., Hansen L. The evolution of international security studies. N.Y.: *Cambridge University Press*, 2009. 383 p.

17. Chansoria M. Rising dragon: military modernization of China's PLA in the 21st century. *He Journal of East Asian ALairs*, 2011, 25(1). 15–58.

18. Droz-Vincent, Ph. Prospects for «Democratic Control of the Armed Forces»? : Comparative Insights and Lessons for the Arab World in Transition. *Armed Forces & Society*, 2014, 40(4): 696–723. DOI: 10.1177/0095327X12468881.

19. United States Border Patrol Academy. URL: <http://www.borderpatroledu.org/border-patrol/border-patrol-academy>.

20. Washington D. C.: The International Bank for Reconstruction and Development], [e Croatian Armed Forces long-term development plan 2015–2024. URL: https://www.morh.hr/wp-content/uploads/2018/01/ltdp_en_2015.pdf